

ACC. N:R M. 14623: 1-17.

Landskap: Småland Upptecknare: Karl Nilsson, Kalrvik
Härad: Kinnaröd Berättare: " " "
Socken: Kalrvik Berättarens yrke: lantbrukare
Uppteckningsår: 1958 Född år 1897 i Kalrvik

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Småland. s. 1-17.

(foto vid. 17a.)

(se B. 22959 - B. 22964.)

LUF 109

Inom Kalvsviks kommun har funnits
flera smeder och smedjor samtidigt.

På 1800 talets senare del fanns det 5 stycken
smedjor inom socknen dessa smeder
voro sina egna och arbetade åt dem som
kommo med beställning någon större
gård finnes ej inom socknen så att
något kontrakt mellan bönderna och
smeden fanns ej. Här och en av dessa fem
smedjor voro intill byarna och byborna
anlitade den smed som var dem närmast.
Smeden tillverkade, beslag till körredskap
gångjärn bindslen till kreaturen, hackor,
vårte och stälade hackor yxor spelt
samt passade till billar på plojar, och åder
billarna köptes på marknader av bönderna
samt skode hästar och oxar.

Här ploj eller åderbiller var halv sliten

skulle den stälas och det fick smeden utföra yxor
och spett (järns taong) stälades också, tillverkning
av vårspännare beslag till spinrockar.

I en gran socken Tåvelsås fanns en smed som
kallades Kronholm han var kniva smed
och åtaliga äro de knivar han tillverkat han
var berömd för den skärpa dessa knivar
innehade han tillverkade även andra äggjärn
såsom råjknivar brödknivar även yxor, hackor,
på sina knivar stämpade han ett K.

Liar köptes från annat håll och voro smida
och kallades Flusebyliar dessa voro tunga men
skarpa. På 1900 talet började lättare liar kom-
ma såsom klöverfors, ljungdals, kronliar mm
När smedgesällen ansåg sig fullård
övertog han någon ledig smedja eller byggde
sig en i en by där smed behövdes han
kunde även få hjälp med smedjan och bo-

Staden av folket i byn med timmer körnig
samt uppförandet av bostad och smedja,

Den som var intresserad för smedyrket började
i någon smedja som hjälpte draga bälgen samt
utföra lättare arbeten.

Därefter blev han slaggpojke då fick han till-
sammans med mästaren skåla den stora
slaggen när järnet formades till vad det skulle
användas till.

Därefter fick han börja med att på egen hand
uträtta varje handa saker såsom påsättning
av beslag gångning tillverka bult och
skruv m. m.

Smeden kom från olika hem till och med
skräddare söner lärde sig smedyrket och
började sedan som egen smed, Smeden
betraktades som folk i allmänhet under
arbetet var smeden klädd som folket fast

med den skilnaden att han hade förskinn på sig under arbetet, på fritid som vanligt folk.

Smedens ekonomiska ställning var ej den bästa utan många gånger fick bönderna hjälpa honom så att han kunde fortsätta sitt yrke. Kallet och järnet blevo dyga utgifter för honom. Likaså kunde det vara svårt att få in pengar på de räkningar som av honom utställdes de flesta betalade en gång eller två om året. Mindre arbeten och de som ej betalade honom till så mycket betalade kontant men de pengarna gingo snart åt.

Smedjan var ett vanligt hus uppfört av stöpar och bräder och ett enda rum. Golvet var jord och slagg vid den ena sidan. Där fönster en gång fanns bara arbets bänkarna fästade i väggen. När smedjan användes några år voro fönstren utslagna och ersatta med brädlappar.

Tillhäftade blåckbitar och dylikt, framför spisen var stället vilande på en kraftig ekklump som var något nergrävd i golvet, Spisen var murerad av gråsten med rökfång vid sidan och spisen var belgen som drogs i en stång i somliga smedjor var belgen placerad på hjulkarna i taket där det oarbetade järnet även hade sin plats (stångjärnet).

Utanför smedjan voro fyra stölpilar nergrävda i marken där hästar skoddes i dessa stölpilar kunde slauer ins tickas som hindrade hästen för att slå han var som i en beer.

Utanför smedjan var också en stälning var i man höjde hjulringarna samt en massa redskap som skulle lagas, Omkring 1919 blev belgen ersatt med elektrisk kraft och belgpojken fick annat arbete.

Smedens bostad var i de flåsta fallen en mindre

stuga om ett rum kammare och kök samt något mindre uthus för ved och kol, Skostall saknades vid somliga var också en bad vori obeslagna redskap förvarades såsom vagnstrå kälkar Under 1800 talet har jag hört att bönderna hade kol med sig när de gingo till smeden lika så ett järnstycke kolen erhöles de genom att släcka de glöder som rakades ur bakugnen när brödet bakades kolen släcktes genom att slänka vatten på den, Kolen som erhöles vid bränning av tjära tog man också med sig när man behövde något smide utfört

Smeden gjorde sina redskap själv till och med pilar tillverkades i den egna smedjan såsom hammare stampar mejslar borrar skaknivar tänger, Kunniga köper smeden de flesta verktygen, Smedjan under 1800 talet till

framemot 1920 varit en samlingsplats för
folket där de fick höra nyheter, ja till och med
ungdommen hade sin samlingsplats vid
smedjan där en del kraftprov förekom.
Där drogs fingerkrok samt båra ett mindre
ståd i ett finger. (Kyssa släggen Den mindre
släggen placerades så att ändan av skaftet
vilade på pekfingerets övre del och tummen
ovan på skaftet pekfingeret fick ej stödjas
av de övriga fingrarna på så sätt skulle
hammaren föras till munnen, Hammaren
var den som mästaren hade då järnet smides
ut, Samt lyfta den stora hammaren i skaft
ändan på rak arm från stådet och lägga
den tillbaka så stilla att det knappast hördes.
Smeden fick ej lämna hammaren på
ståndet efter slutat arbete för att då fick
han ej någon ro den natten, Det smides av

osynliga vareldes hela natten så länge som hammaren var kvar på stället. Spålv var jag som yngre i smedjan en kväll och lade hammaren på stället varvid smeden sade hammaren får ej ligga på stället, varför frågar jag? jag får till svar, då får jag stiga upp mitt i natten och taga bort den annars blir här ingen ro. Det var omkring 1920 och än i dag låter ej hans söner någon hammare ligga på stället över natten, järnet köptes av smeden likaså stället i Kåxiö där det hämtades hos någon järnhandlare, Lammatt järn användes så mycket som möjligt.

Under 1800 talet var det träkol som kom till användning i spisen, På flera gårdar koldes milor och dessa kol såldes till smeder och mas ugnar i trakten även de kol som blevo vid tjärbränning voro eftertraktade

av smederna att smide utfördes av smedens
Beslagning av nya vagnar, källkar, ärder, karvar,
sättrar smide gjutna plog kroppar binds len
omstälning av yxor käckar räjknivar,
Under 1800 talet tillverkades även hästskor
och söm, Slipning utfördes ej av smeden
det fick kunden själv ombesörja.
Elden i ärjan tändes med mindre ved som
i en vanlig spis när det tagitt eld lades det
på kol och samtidigt började man blåsa med
belgen upphörde man någon längre tid
att blåsa med belgen och ej behövde hårdens
bevarade man glåden genom att i hårdens
dittlågga ett vedtrå som håll elden tills att
den behövdes, Svetsning förekom ej för tiden
Läsmat vålning (vålla)
Måslar och stenskor värmdes och hamrades
vassa varefter de ångo lades i hårdens och värm-

des varefter de doppades i vatten kvickt och upptogs
endast skåret varefter de neddoppades något längre
tills man såg hårdningen framkomma varefter
de fick stå i vattnet tills de blevo kalla,
lyxor och spelt om stälades då hög man upp lyxor
eller spettet var i stålet lades sedan våldes det
ihop och utsmides
alla beslag till vagnar tillverkades i smedjan
utom hjulbåssor och axlar som köptes från
någon fabrik järnet till hjulringen böjdes
i en ställning utanför smedjan och drogs
av tre man varvid de blevo runda varefter
de klyndes i ändarna
Dessa klyv skulle sedan
passa i berandra och med några hammars
slag på skenans insida ginga de ihop
därefter lades skarven i hårdern och glödgades
emellan åt doppades det glödande stålet på

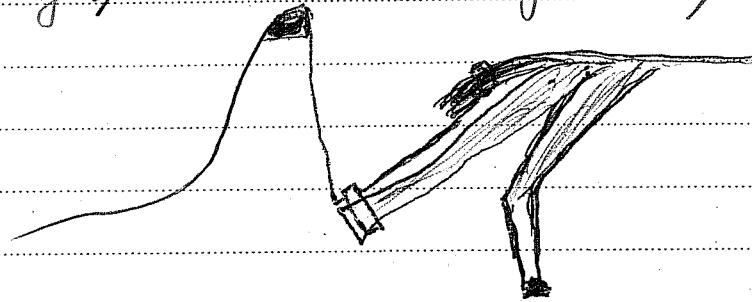
skenan i Torr fin sand ibland strådes sand
i hånden och ibland stänktes vatten i elden
för att vällen skulle taga bra när det var
vilglådgat smides vällen ihop sedan avkyl-
des det varma stället i vatten något men
nu skulle hela skenan värmas så att den
vidgade sig och blev båglikare varefter den
klades om hjulringens var den förstor fick
man hugga av den igen och sätta ihop den
När den för kort fick man värma den och
smida ut den viktigt var det också att man
fick den rät och i sken.

Hjulsbössan (Lagret) När hjulsbössan insattes
i navet måste ekrarna vara väl avhugna
inuti så att de på inga villkor råkade bössan
för att då lossade den sedan kilades den fast
med pennatrå gammal penerhårna så att
den blev fullständigt fast och rät

Hjulvingar som skulle läggas om avhöggas och våldes ihop igen samt värmdes både för att de skulle bli varmare och genom värmeringen längre när de sedan avkyldes blev den fast. Håstar som var snälla skodde genom att ägaren höll upp foten medan smeden verkade hoven och tillpassade skon.

Under 1900 talet köptes skorna och som tidigare tillverkades de i smedjan, Kor och oxar skoddes fast att deras skor och som tillverkades i smedjan, Håstar som sparkade eller var svåra att hålla snabbhållades. Det tillgick på följande sätt ett starkt rep fästades i hästens svans en läderrem togs om foten längst ned vid hoven och trådes repet genom remmen och den andra ändan av repet lades över en bjälke i taket och var det endast att dra i repet och foten gick upp sedan höls den i

Detta läge tills att foten var färdig När foten
var uppkommen i detta läge höll någon i foten
så att hästen fick litet hjälp men var han
oskyrig fick han hänga i repet och svansen

De smeder som här tillverkade maskiner
såsom hackelsverk harpor satte stämpel
på såsom Läderbergs ställmakeri
omkring 1920 började man modernisera
smedjorna genom de elektriska
kraftens införande och modernare redskap
användas, Numera har bysmedens arbete
blivit allt sämre de smedjor som på 1900
talet hade mästaren 2-3 drängar har knappast

en smed full sysselsättning bräande på att
att redskap och vagnar köpes från större till-
verkare, Smedens arbete numera är endast
lagning för tillverkades vagnar hållar ärder
harvar vältar tråskverk harpor hackelverk
i nästan varje smedje numera förekommer
det ej. Ett nytt arbete som smeden på senare
är börjat med är lagning av Cyklar det
förekom ej i de gamla smedjorna.

Innan socknen finnes slagghägar på flera
ställen där fordom ytterligare smedjor
funnits antagligen har dessa små smedjor
tillhört gården och bonden varit sin
egen smed, Här finnes också namn som
Smeakhan Smeatomten där slagghägar förekom-
mer. Florslageri verktygen vara Hammare
hovtång rasp kniv och verkstäl

Smidens dagsverk var under 1800 och början av 1900 talet läng arbetet i smedjan började vid 7 tiden på morgonen och höll på till 8 tiden på kvällen belysningen var potogen lampor och elden i spisen.

I en grannsocken till Kalvsvik. Tävelsås finnes en sågen Kung Alle som på Alletorps hadde hade egen smed. Denne smed kallades Karing och hade sin smedja på smedkallonen utanför Alletorps borg.

På Oraby hade en underlydande ej fört sin husbondes befälning och blev därför dömd döden om han ej på en dag kunde slå upp Herrängen vilken var flera dags lättrar. Den dömden viste ej vad han skulle göra. Då möter han en liten gubbe som frågar honom vad han går och grublar över. Då säger han att han är dömd till döden om han ej på ett

Dags herke kan slå upp herrängen. Så säger den
andre jag skall göra en lie till dig så att du kan
slå upp herrängen. Dagen efter får han lien
och börjar arbetet vilket går med en sådan
fart att stenar träd buskar och gräs följer med.
Den lille gubben är med och när lien börjar att
bli slö säger gubben, febbä, (strekta lien)
kan får inte se lien i äggen sedan går det
med samma fart igen, framåt kvällen
hugger han i en sten så att eld och gnist tar
ifrån honom då kan han inte låta bli att
se lien i äggen och strax förvandlas lien till
ett bagghorn och den lille gubben är försvunnen
han har endast en liten bit kvar det övriga
är helt slätt men den bit som han inte
slädde är stenig och mycket ojäm. Men för
sitt arbete blev han berödd.
Denne Karing rövade också kungens dotter

och förtrollade henne och hade henne gömd i en
klippgrotta i Nederslövssjön. Klippan kallas
varingshall. Kom någon och ville ha sin
häst skedd så sadde han här vägen förbi och
under tiden som hästen sprang döttade han
skorna.

Hid mitt berätt vid Varings hall synes i sjön
flera större klipblock flera meter långa som
fallit från den stora klippan. Klippan heter
endast av sten.

Till vären kan jag sända några kort över
några av de gamla smedjarna.
Kort över Varingshall med följer.

se
B. 22959-B. 22964.

M. 14623: 17a

Landskap: *Småland*

Berättare: *upptecknaren*

Härad: *Rimnevalds*

Berättarens yrke: *lantbrukare*

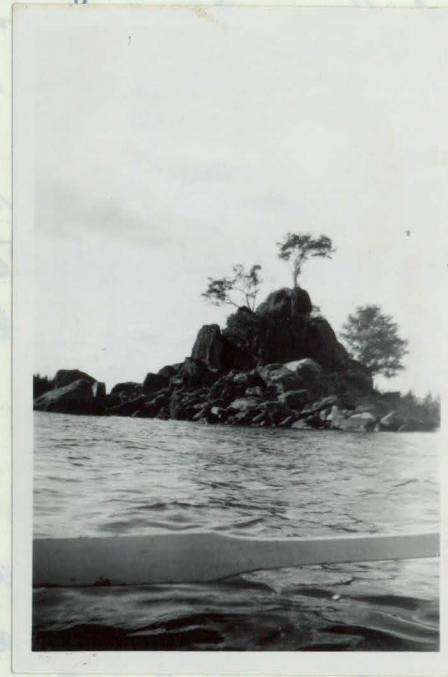
Socken: *Kalvsvik*

Berättarens adress: *Kalvsvik*

Uppteckningsår: *1958*

Född år *1897* i *"*

Upptecknare: *Karl Nilsson Sönjemet Kalvsvik*

Varingshall i Vederslövssjön

(nug. salenica)

Ifyll ovanstående uppgifter! Skriv uppteckningen *endast* på den linjerade sidan!